

YUNUS EMRE NEDEN KALICIDIR?

"Yunus Emre'yi kalıcı kılan millîlik vasfı ise, onun milliliğini nede arayacağız? . . . Kanaatimiz odur ki, Yunus Emre, İslamiyeti yaşamada ve yaşadığı İslamiyeti ifade etmede millîdir."

M. Öcal OĞUZ

Kültürümüzün muhtelif kanallardan bugüne gelen eserlerini değerlendirmede ölçümüz ve varacağımız hedef ne olacak? Kısacası, bu eserlere bakarken maksadımız geçmişî tazim ve taziz etmek mi; yoksa geçmiş nesillerden bize intikâl eden bu paha biçilmez hazineden bugünü ve yarını kuracak şekilde istifade etmek mi? Bugün Türkiye'de yaklaşık 80-90 yıldır bu kültür eserlerine - millî bir devlet olmanın hem zarureti hem de haz ve gururu ile eğilinerek bir takım neticelere varılmaktadır. Bu çalışmalar, birçok kültür unsurunun yeniden ihya edilmesini, unutulmaların hatırlanmasını sağlamış; ortaya binlerce cilt tutarında eser çıkmıştır. Ancak bu eserlerin değerlendirilmesinde millî devlete geçişin bütün heyecanı kendini gösterir, ki, bu millî devletin ayakta kalabilmesi için gereklidir.

Ancak, bu dönemin artık kapanması, hamaset ve heyecanın yerini aklıselime ve ilme bırakması zamanı gelmiştir. Çünkü, millî devletin kuruluşundan uzun bir zaman geçmiş ve "ihtilal şartları" ortadan kalkmıştır. Bugün kültür eserlerimize ve tarihimize geçmişî hıvretmek veya geçmişle gururlanmak maksadıyla eğilemeyiz. Bu eserler, bugün ve yarın millî değerlerimizi nasıl koruyacağımız, ifade edeceğimiz ve geliştireceğimiz sorularına cevaplar verecek kültür mirası olarak değerlendirilmelidir.

İşte, sözünü ettiğimiz kültür mirasımızın en mükemmel bir bölümü Yunus Emre'nin bize bıraktığı şürlerdir. Prof. Dr. Fuad

Köprülü'nün etraflı bir şekilde Yunus Emre ve eserini Türk dünyasında tanıtmalarının ardından yaklaşık yarım asır geçtiği ve Yunus Emre hakkında yüzlerce kitap/makale yazıldığı halde Yunus Emre gibi ihtişamının derecesini pek de iyi anlayıp kavrayamadığımız- bir değere sahip olmanın gururunu yaşamaktan pek fazla birşey yapamamışız.

Şu halde Yunus Emre'yi bugün nasıl değerlendireceğiz, hangi tenkit usulleriyle ve yaklaşma tarzlarıyla onu bugünün ve yarının Türk'üne sevdireceğiz, kavratacağız, daha da önemlisi yarının insanı Yunus'tan nasıl istifade edecek? Mesafelerin hızla daraldığı en uzak yerlerin 3-5 saat ötede olduğu, kültürlerin birbirleriyle yoğun alış-veriş içinde bulunduğu, medeniyetin bir takım güçlü silahlarıyla mücehhez kültürlerin diğer kültürleri yok etme gayreti için girdiği zamanımızda, kimliğimizi muhafaza etmek ve kültürümüzü yok olmaktan kurtarmak için vereceğimiz mücadelede Yunus Emre bize nasıl yardım edebilir?

Bugüne kadar bir takım Batılı terimlerle Panteist, Mistik, Hümanist vb. . . olduğu yolunda hükümlere varılan Yunus Emre için biz-yani İlelebet Türk kalacak ve bugün millî bir devletin sahibi olan Türk milleti- ne düşünüyoruz?

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki Yunus'ta ençok üzerinde durulan, muhtelif grupların onun hakkında araştırma yapma

sebepler olan üç mühim vasfı dikkat çekmektedir. Bunları bizim kelimelerimizle ifade edersek, kısaca:

1. Millîlik
2. İslâmîlik
3. İnsanîlik

diyebiliriz.

Batı kültürünün pembe ufuklarında fazlaca hayale dalan araştırmacılar, Yunus'taki insanî unsuru, kilisenin ağır baskılarından Rönesansla nefes almaya çalışan dinden bunalmış Avrupa'nın "hümanizm" düşüncesiyle izah etmeye çalışmaktadırlar Yunus'un insan anlayışı, insan sevgisi "Yaradılanı yaradandan ötürü sevmek" fikrinden ilhamını almaktadır. "Ne olursan ol yine gel" diyen Mevlânâ'nın mektebinden feyz alan Yunus'taki insan sevgisinin kaynağı eğer bir kaynağa bağlanacaksa tasavvuttur. Buna rağmen, Yunus'taki insanîyet için ister Batı felsefesini isterse tasavvufu kaynak gösterelim varacağımız netice itibariyle fazlaca bir değişiklik yoktur: Yunus Emre şiirlerinde ölümü anlatmıştır, hayatı anlatmıştır, aşkı anlatmıştır, kibiri anlatmıştır, tevazuu anlatmıştır. . . Bu konuları dünyada hangi milletin şairi işlememiştir? Bu cihanşumül mefhumlar Hint tefekküründe de Batı tefekküründe de İslam tefekküründe de mevcut değil midir? Öyleyse, Yunus Emre'yi kalıcı yapan ve anlaşılmaya çalışılan güçlü bir şair olarak bugüne getiren unsurlar onun "insanî" vasıflarından kaynaklanmamaktadır.

Şu halde Yunus Emre'yi kalıcı yapan unsur onun iyi bir müslüman, bir mutasavvıf olmasından mı kaynaklanmaktadır. Yunus Emre hiç şüphe yok ki zamanında milletin nabzını tutmuş, onun dini yaşamada karşılaştığı meselelere ışık tutmuştur. Ancak şurası da var ki, Türklüğün Anadolu macerasının manevî mimarı sadece Yunus Emre değildir. Bugün adını sanını unuttuğumuz, hiç bilmediğimiz ve en az Yunus Emre kadar Anadolu'nun Türkleşmesinde hizmet görmüş veliler, mutasavvıflar, dervişler vardır. Onları bugün niçin hatırlamıyoruz, tanımıyoruz. Bu bizim kadir bilmezliğimizin mi eseridir?

Yunus Emre hakkında bugüne kadar yapılan araştırmalar, onun tasavvuf felsefesine yeni birşey getirmediği noktasında birleşmektedirler. Tasavvuf felsefesine yeni birşey getirmediğine, Anadolu'nun sayısız manevî mimarlarından biri olması onu kalıcı kılmaya yetmeyeceğine göre Yunus Emre bugün gündemimizi neden işgal etmektedir?

Yunus Emre'nin 700 yıl önce iyi bir insan, olgun bir mutasavvıf olarak yaşamış ve ölmüş olması bizi bugün niçin ilgilendiriyor? Eğer Yunus bu sebeplerle kalıcıysa, en iyi "hümanist" olduğu için bütün Batının "olgun bir mutasavvıf" olduğu için de bütün İslâm âleminin onu tanıması, en az bizim kadar onunla gurur ve heyecan duyması icap etmez miydi?

Hal böyle olmadığına göre elimizde sadece "millîlik" unsuru kalmıştır. Yunus'u kalıcı kılan onun millî olması mıdır?

Yunus Emre'yi kalıcı kılan millîlik vasfı ise, onun millîliğini nede arayacağız? Ondaki millîlik ırkî özelliklerinden mi, kıyafetinden mi yoksa şiirindeki vezinden mi gelmektedir? Yunus Emre'yi millî kılan asgarî şart ne olmalıdır? Yunus'taki kalıcılığı sağlayan millîlik bu saydıklarımız olsaydı bu vasıfları taşıyan her şairin zamanımıza birer Yunus olarak gelmeleri icap ederdi. Şu halde Yunus'un vazgeçilmezliğini sağlayan millîliği başka unsurlarda aramak zorundayız.

Kanaatimiz odur ki Yunus Emre, İslamiyeti yaşamada ve yaşadığı İslamiyeti ifade etmede millîdir. Tabii bu bizim hissederek vardığımız bir kanaatten öte birşey değildir. Bu bakımlardan Yunus'un araştırılması gerekmektedir. Nitekim Yunus Emre'nin dil ve uslub itibariyle millî olduğu düşüncesi son zamanlarda yaygınlık kazanmaktadır. Yunus'un uslubu muhakkak ki "nevî şahsına münhasır" bir uslubtur. Ancak; hayat tarzı, dünya görüşü ve diğer faktörlere ait uslub ile birleşmeyen bir dil uslubu tek başına yeterli olamaz. Yunus'un uslubu ne kadar güzel olursa olsun anlattığı mevzular bu milletin ihtiyaçlarına cevap vermemiş ilgisini çekmemiş olsaydı o bugüne gelemezdi. Uslubu ne kadar güzel olursa olsun hangi